

Nr 347.

Av herrar **Åqvist** och **Olsson** i Mora, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 143 angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet meddelar föredraganden bland annat, att alltsedan bolagets tillkomst hittills till bolagets verksamhet anvisats sammanlagt i runt tal 87 miljoner kronor. Den av Kungl. Maj:t tillkallade s. k. kvarntorpsutredningen 1948 har beräknat, att bolagets medelsbehov för täckande av förlust, vissa underhållskostnader och genomförande av ytterligare utbyggnad skulle röra sig om sammanlagt 21 400 000 kronor, varav 15 050 000 kronor skulle tillföras bolaget i form av lån. Av dessa 21,4 miljoner begäras för budgetåret 1949/50 9 750 000 kronor. Häremot vore väl inte i och för sig så mycket att säga, om bolagets verksamhet vore ekonomiskt givande, men det framgår av utredningen, att så inte är fallet och inte heller förväntas bli ens sedan utbyggnaden blivit fullbordad eller ens till verksamhetsåret 1960/61. Genomförandet av utbyggnadsprogrammet har ekonomiskt endast den effekten, att förlusterna i bästa fall minskas, och även detta ter sig högst problematiskt, eftersom löner och andra kostnader kunna stiga och priserna på bolagets produkter, vilka till största delen torde bestämmas av världsmarknaden, kunna falla.

Av de beräkningar, som utredningen sammanfört och som finnas fogade som bilaga till propositionen, framgår, att driftresultatet per år inklusive avsättning till förnyelsefond i genomsnitt under elvaårsperioden 1949/50 till 1959/60 visar en förlust av 3 030 000 kronor oberäknat ränta härå. Härvid äro synbarligen ej medräknade de skadestånd, bolaget kommer att få utge till olika sakägare för vatten- och rökskador, inte heller kostnader för av utredningen ifrågasatt flyttning av huvudkontoret från Örebro till Kvarntorp.

All erfarenhet från industri brukar visa därhän, att kostnader gärna bli större än beräknat. Möjligen kan en nedgående konjunktur ge ett annat resultat, men då kan givetvis också befaras, att bolagets inkomster av försålda produkter komma att minska.

Det förefaller också, som den korta tidsintervallen mellan utredningsresultatets dagtecknande, den 19 februari 1949, och propositionens föredragning i statsrådet, den 18 mars detta år, knappast skulle ha givit tillräckligt tillfälle för en kritisk granskning och ett noggrant övervägande av det ytterligare ekonomiska engagemang, som här ifrågasätts. Även om utredningen under hand hållit föredraganden underrättad om de resultat, vartill den kommit, så förefaller dock propositionen ha tillkommit i det alltför snabba avgörandets tecken.

Mot vissa förslag kan man hos utredningen själv, hos en del remissinstanser och till och med hos föredraganden finna en viss skepsis. Hos utredningen finner man detta främst gentemot det dyrbara gasolprojektet, som under de tre första åren efter det anläggningen tagits i drift ej skulle ge full täckning för förräntning och amortering av anläggningen. Här syns utredningen snarast vara av den meningen, att eftersom så mycket pengar redan blivit nedlagda på detta företag, så bör det fullföljas. Det förefaller närmast, som om denna del av förslaget varit mindre väl genomtänkt, då kostnaderna blivit avsevärt större än beräknat.

För skadeverkningar av bolagets verksamhet i form av vatten- och rök-skador vågar utredningen över huvud taget ej göra någon uppskattning och anmärker, att det kan ta flera år att få detta belopp fixerat. Behovet av förnyelse av anläggningarna kan troligen ej täckas av det beräknade löpande driftöverskottet, och vidare uttalar utredningen, att delar av verket fått en mer provisorisk utformning, när det byggts i forcerad takt, varvid ett mera långsiktigt perspektiv ej varit möjligt att beakta.

Frågan om uranhalten i kvarntorpsskiffern befinner sig vidare på ett så förberedande stadium, att det enligt utredningen ej är möjligt att insätta någon plusfaktor, som svarar häremot.

Hos remissinstanserna finner man kritiska vändningar litet varstans. Fullmäktige för riksgäldskontoret påpeka i fråga om det framtida ekonomiska utfallet av bolagets rörelse, att relativt små driftöverskott lätt kunna förbytas till underskott, och sätta frågetecken för avsättningsmöjligheterna av gasol. Överbefälhavaren och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anse Kvarntorpsverket ej bör tillmätas alltför stor betydelse ur krigsberedskapssynpunkt på grund av den stora bombningsrisken, vilken senare kommer länsstyrelsen i Örebro län att ifrågasätta annan bebyggelse i trakten, än vad som erfordras för vakt- och beredskapstjänst. Kommerskollegium tycks betvivla nyttan av den dyrbara ombyggnaden av Bergh-ugnarna och vill ta ombyggnad av en ugn först, för den händelse någon allvarlig felbedömning skulle ha ägt rum, och Sveriges geologiska undersökning talar något dunkelt — vilket kan bero på det knappa referatet — om »andra metoder» än de hittills vid Kvarntorpsverket begagnade eller projekterade.

Summeras detta, kommer man till följande resultat i stora drag. Verket går nu årligen med stor förlust. För den händelse utbyggnad och ombyggnad av verket av storleksordningen 21 miljoner kronor äger rum, kan denna förlust i bästa fall minskas men ej under närmaste elvaårsperiod upphöra, om nödiga avskrivningar skola företagas. Effektiviteten av denna ut- och ombyggnad ifrågasättes av olika sakkunniga myndigheter. Medelförlusten under nämnda period kan skattas till drygt 3 miljoner årligen. Verket har begränsad användning ur beredskapssynpunkt.

Under sådana förhållanden kan man starkt ifrågasätta, om det inte vore

ur statsfinansiell synpunkt lämpligare att nedlägga driften vid verket och under tiden vidtaga de konserveringsarbeten, som erfordras för att hålla anläggningen i sådant skick, att man vid senare förefallande behov — vilket närmast skulle vara under en avspärrningsperiod, liknande den som inträffade under sista världskriget — kan återupptaga driften. Utredningen synes ej ha gått närmare in på detta spörsmål än att den åberopar de siffror bolagsledningen skattat kostnaderna för detta underhåll jämte kapitalför-täring till, nämligen 2,5—3,5 miljoner kronor per år. Vissa hållpunkter för bedömandet borde kunna dragas av erfarenheterna från Kinne-Kleva. Men även om ovannämnda rätt obestämda kostnadsram godtages, så synes den ligga vid ungefär samma nivå, som vad verket årligen skulle lämna i förlust efter full utbyggnad. Med andra ord, såvitt kan utläsas ur propositionen, blir statens förlust i bägge fallen ungefär densamma, men skillnaden är uppenbarligen den, att, om propositionen bifalles, krävas 21 miljoner kronor för att åstadkomma denna förlust, under det att i annat fall tillskott endast torde behövas för att bolaget skall kunna infria redan ingångna förpliktelser och för att förhindra, att bolaget blir pliktigt träda i likvidation. Med tanke på den samhällsekonomiska balansen, största sparsamhet med statsutgif-terna, överbalansering av budgeten och liknande samhällsekonomiska synpunkter synes valet mellan de bägge alternativen föga komplicerat. Och skulle man lägga privatekonomiska synpunkter på spörsmålet, vilket i detta fall ej förefaller omotiverat, så kan korteligen sägas, att man ej bör kasta goda pengar efter dåliga.

Kvarntorpsverket har fyllt en stor mission under Sveriges avspärrning under det gångna kriget, och det är icke uteslutet att det kan komma att fylla en liknande uppgift under likartade framtida förhållanden, men att det skulle under nuvarande förhållanden kunna bli ekonomiskt bärkraftigt är en illusion, som statsmakterna göra klokt i att låta brista snarast möjligt. Redan en mycket flyktig reflexion ger vid handen, att det måste bli dyrbara- rare att utvinna olja genom att bränna skiffer än genom att slå ned ett rör i jorden och pumpa. Om det förra systemet skall ekonomiskt bli likställt med det senare, då måste biprodukterna vid skifferbränningen bli nära nog huvudprodukter, och dit torde vägen vara lång.

Med stöd av vad här ovan anförts hemställes,

att riksdagen *dels* endast i så måtto bifaller Kungl. Maj:ts proposition nr 143, att Svenska skifferoljeaktiebolaget erhåller medel till täckning av redan ingångna köpeavtal och andra förpliktelser ävensom vad som erfordras för förhindrande av att bolaget nödgas gå i likvidation;

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning an-gående kostnaderna för nödiga underhållsarbeten vid bolagets

anläggningar vid ett upphörande av verksamheten samt igångsättningskostnader vid återupptagande av densamma samt därefter för riksdagen framlägger förslag om den fortsatta verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar.

Stockholm den 30 mars 1949.

Gösta Åqvist.

A. Olsson
i Mora.